

Załącznik nr 2
do Regulaminu Małopolskiego Konkursu
Historycznego dla uczniów szkół podstawowych
województwa małopolskiego w roku szkolnym
2025/2026, stanowiącego załącznik
do zarządzenia Nr 48/25 Małopolskiego Kuratora
Oświaty z dnia 5 września 2025 r.

Zakres wiedzy i umiejętności wymaganych na poszczególnych etapach konkursu i wykaz literatury obowiązującej uczestników oraz stanowiącej pomoc dla nauczyciela

I. Temat konkursu:

„Polska pod zaborami – lata 1795 - 1918.”

II. Zakres wymaganej wiedzy i umiejętności uczestników.

W każdym etapie konkursu uczestnicy powinni wykazać się wiedzą i umiejętnościami zawartymi w podstawie programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej w zakresie historii (II etap edukacyjny, kl. IV–VIII), określonej rozporządzeniem Ministra Edukacji z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz. U. z 2017 r. poz. 356 z późn. zm.).

Uczestnicy powinni także wykazać się wiedzą rozszerzoną, wykraczającą poza ww. podstawę, zgodną z dodatkową literaturą wskazaną w wykazie (część VI).

III. Cele konkursu:

- popularyzacja wiedzy historycznej wśród uczniów i zachęcanie ich do samodzielnego jej zdobywania;
- rozwijanie myślenia krytycznego i wyobraźni historycznej, umiejętności analizowania i posługiwania się informacjami zawartymi w literaturze przedmiotu oraz pochodzącymi bezpośrednio ze źródeł historycznych;
- doskonalenie umiejętności posługiwania się zdobytą wiedzą historyczną dla lepszego rozumienia problemów współczesnego świata;
- kształtowanie i pogłębianie postaw patriotycznych oraz szacunku dla polskiego dziedzictwa narodowego;
- kształtowanie szacunku do Państwa Polskiego, a także dla kultur innych narodów oraz mniejszości narodowych i religijnych;
- kształtowanie tożsamości lokalnej poprzez zrozumienie znaczenia Krakowa i regionu Małopolski dla dziejów ogólnonarodowych;
- promowanie uczniów szczególnie zainteresowanych historią.

IV. Na wszystkich trzech etapach konkursu jego uczestnicy powinni wykazać się umiejętnościami:

- prawidłowego umiejscawiania wydarzeń w czasie i przestrzeni;
- rozumienia i właściwego posługiwania się pojęciami historycznymi;
- dostrzegania związków przyczynowo-skutkowych;
- pozyskiwania informacji z różnych źródeł historycznych, na ich podstawie prezentowania wniosków oraz dokonywania analizy i interpretacji zjawisk historycznych;
- posługiwania się mapami historycznymi;
- przedstawiania historii Polski na tle wydarzeń europejskich i światowych, ze szczególnym uwzględnieniem Europy Środkowo-Wschodniej.

V. Zakres wymaganej wiedzy i umiejętności uczestników w kolejnych etapach konkursu:

1. Etap szkolny:

Obowiązuje cały zakres wiedzy i umiejętności określony w podstawie programowej dla szkoły podstawowej w zakresie przedmiotu historia (klasy IV–VIII), obejmujący całą podstawę programową (Od starożytności do współczesności), ze szczególnym uwzględnieniem okresu od 1795 do 1918 roku oraz dodatkowa wiedza pozyskana w oparciu o literaturę obowiązującą w etapie szkolnym.

2. Etap rejonowy:

Obowiązuje zakres wiedzy i umiejętności wskazany do etapu szkolnego oraz dodatkowa wiedza pozyskana w oparciu o literaturę obowiązującą w etapie rejonowym.

3. Etap wojewódzki:

Obowiązuje zakres wiedzy i umiejętności wskazany do etapu szkolnego i rejonowego oraz dodatkowa wiedza pozyskana w oparciu o literaturę obowiązującą w etapie wojewódzkim.

VI. Wykaz literatury obowiązującej uczestników oraz stanowiącej pomoc dla nauczyciela:

1. Etap szkolny:

- 1) Podręczniki do nauczania historii w szkołach podstawowych dopuszczone do użytku szkolnego przez właściwego ministra ds. edukacji;
- 2) Atlas historyczny Polski, Władysław Czapliński, Tadeusz Ładogórski (red.), PPWK, różne wydania;
- 3) Piotr Bejrowski, *Kopiec Kościuszki*, artykuł na stronie Muzeum Historii Polski (<https://muzhp.pl/wiedza-on-line/kopiec-kosciuszki>);
- 4) *Bić się czy nie bić? Część 1 - wywiad z prof. Jerzym Zdradą o powstaniu styczniowym*, (rozm. Ewelina Szpak), dostępny na stronie Muzeum Historii Polski (<https://muzhp.pl/wiedza-on-line/bic-sie-czy-nie-bic-wywiad-z-prof-jerzym-zdrada-o-powstaniu-styczniowym-czesc-1>);
- 5) *Bić się czy nie bić? Część 2 - wywiad z prof. Jerzym Zdradą o powstaniu styczniowym*, (rozm. Ewelina Szpak), dostępny na stronie Muzeum Historii Polski (<https://muzhp.pl/wiedza-on-line/bic-sie-czy-nie-bic-wywiad-z-prof-jerzym-zdrada-o-powstaniu-styczniowym-czesc-2>);
- 6) *Bić się czy nie bić? Część 3 - wywiad z prof. Jerzym Zdradą o powstaniu styczniowym*, (rozm. Ewelina Szpak), dostępny na stronie Muzeum Historii Polski

(<https://muzhp.pl/wiedza-on-line/bic-sie-czy-nie-bic-wywiad-z-prof-jerzym-zdrada-o-powstaniu-styczniowym-czesc-3>);

7) Jarosław Czuby, *Zmierzch kongresowych złudzeń i Noc Listopadowa*, artykuł na stronie Muzeum Historii Polski (<https://muzhp.pl/wiedza-on-line/zmierzch-kongresowych-zludzen-i-noc-listopadowa>);

8) analiza źródeł historycznych na wszystkich etapach będzie dodatkowo oparta o materiały zamieszczone w: *Wiek XIX w źródłach. Wybór tekstów źródłowych z propozycjami metodycznymi dla nauczycieli historii, studentów i uczniów*, Melania Sobańska – Bondaruk, Stanisław Bogusław Lenard (red.), PWN, Warszawa 1998.

2. Etap rejonowy:

1) Literatura wskazana do etapu szkolnego;

2) Tomasz Gąsowski, *Kraków kolebką Legionów*, [w:] *Rola Krakowa w odzyskaniu niepodległości*, Mariusz Jabłoński (red.), Kraków 2017, s. 85-98 (<https://mec.edu.pl/wp-content/uploads/2018/04/Rola-Krakowa-w-odzyskaniu-niepodleglo%C5%9Bci.pdf>);

3) Konrad Meus, *Sytuacja narodu polskiego w przededniu wybuchu I wojny światowej*, [w:] *Rola Krakowa w odzyskaniu niepodległości*, Mariusz Jabłoński (red.), Kraków 2017, s. 7-22 (<https://mec.edu.pl/wp-content/uploads/2018/04/Rola-Krakowa-w-odzyskaniu-niepodleglo%C5%9Bci.pdf>);

4) Walery Bubień, *Wawel jako miejsce pamięci narodowej*, [w:] *Rola Krakowa w odzyskaniu niepodległości*, Mariusz Jabłoński (red.), Kraków 2017, s. 43-52 (<https://mec.edu.pl/wp-content/uploads/2018/04/Rola-Krakowa-w-odzyskaniu-niepodleglo%C5%9Bci.pdf>);

5) *Upadek powstania listopadowego i przyczyny klęski*, materiały na zintegrowanej platformie edukacyjnej (<https://zpe.gov.pl/b/upadek-powstania-listopadowego-i-przyczyny-klaski/PaZNQh6xM>);

6) *Rewolucja krakowska i rabacja galicyjska*, materiały na zintegrowanej platformie edukacyjnej (<https://zpe.gov.pl/b/rewolucja-krakowska-i-rabacja-galicyjska/P1Cn8V4aS>);

7) *Rusyfikacja i germanizacja ziem polskich*, materiały na zintegrowanej platformie edukacyjnej (<https://zpe.gov.pl/b/rusyfikacja-i-germanizacja-ziem-polskich/PDaJm9QOt>);

8) *Wielka licytacja w sprawie polskiej*, materiały na zintegrowanej platformie edukacyjnej (<https://zpe.gov.pl/b/wielka-licytacja-w-sprawie-polskiej/P19bt4AFa>).

3. Etap wojewódzki:

1) Literatura wskazana do etapu szkolnego i rejonowego;

2) Paweł Klint, *Zrozumieć przeszłość 2. Historia. Podręcznik dla liceum ogólnokształcącego i technikum*. Zakres rozszerzony, Rozdział VII, Nowa Era, Warszawa 2024, s. 462-514;

- 3) Tomasz Krzemiński, Aneta Niewęglowska, *Zrozumieć przeszłość 3. Historia. Podręcznik dla liceum ogólnokształcącego i technikum*. Zakres rozszerzony, Rozdziały: I,II,III,IV,V, Nowa Era, Warszawa 2024, s. 8-374;
- 4) Józef Buszko, *Galicja 1859-1914 - Polski Piemont ?*, seria: *Dzieje Narodu i Państwa Polskiego*, Warszawa 1989;
- 5) Juliusz Łukasiewicz, *Początki cywilizacji przemysłowej na ziemiach polskich*, seria: *Dzieje Narodu i Państwa Polskiego*, Warszawa 1988;
- 6) Stefan Kieniewicz, *Powstanie Styczniowe*, seria: *Dzieje Narodu i Państwa Polskiego*, Warszawa 1987.